

ive šimat banov

uz fotografije nine vranića

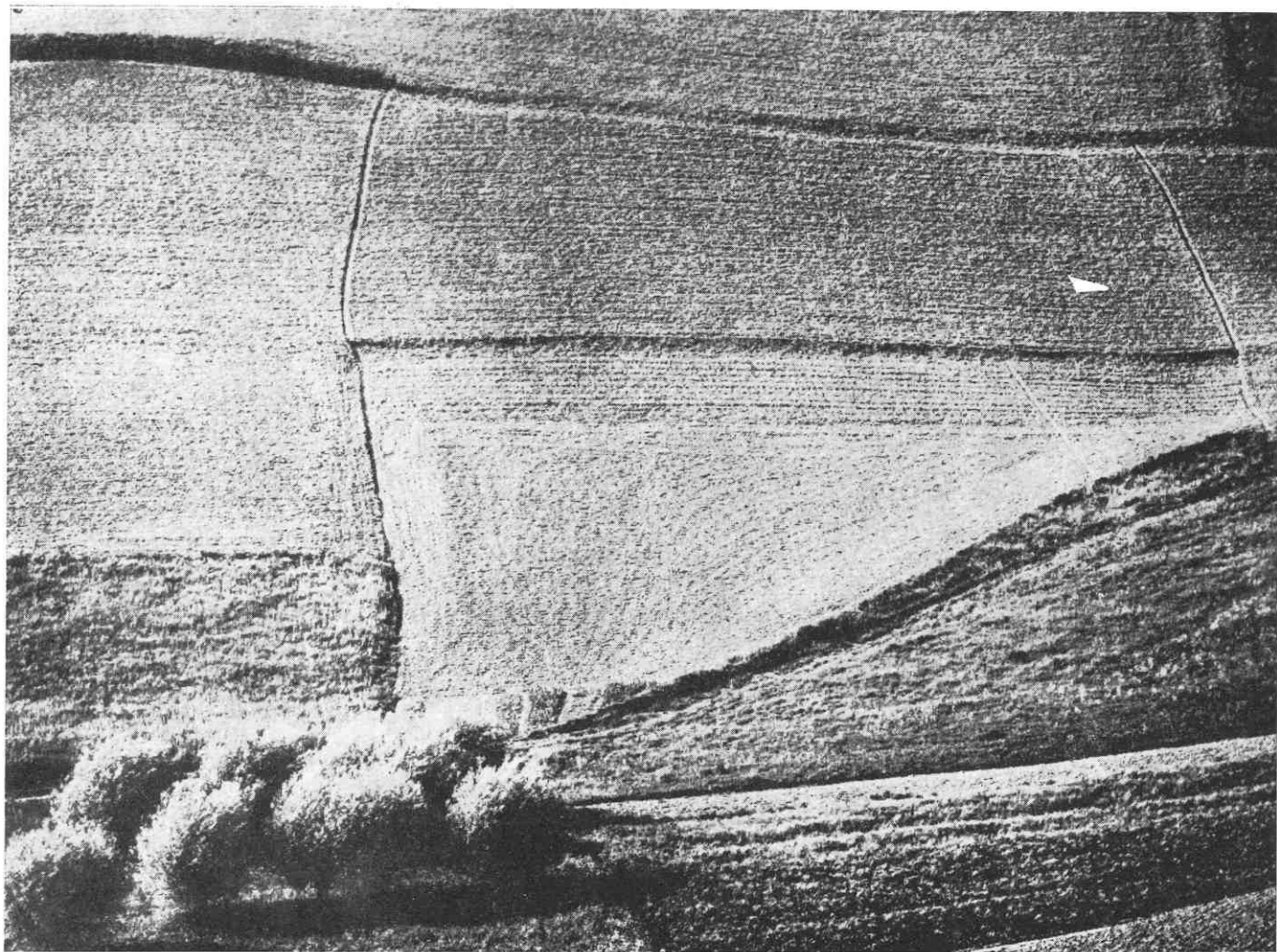
Nećemo se koristiti općenitim frazama o vrlinama fotografije u odnosu na ostale umjetničke discipline. Nećemo ni o »dubljim« tajnama medija što je samo druga krajnost, naime negiranje »hendikepa« medija po svaku cijenu. Ponajmanje ćemo govoriti o perfekciji tehničkog na kojoj su mnogi pisci istrošili svoja pera. Uostalom, to dijeli jednaku sudbinu banalnog kao kad bismo npr. otkrivali kako je neki slikar ovladao kistom i bojama ili kako krojač vješto drži iglu, a pisac pero. To smatramo običnim naklapanjima proisteklim iz siromaštva ideja. Pričati o punovrijednosti medija znači još uvijek sumnjati, a pjevati o tehničkoj perfekciji i vještini znači ne moći proniknuti u tajne koje sposobnost dolično odijeva ili krije.

Kad govorimo o ovom umjetniku osjećamo duboko poštovanje spram čovjeka koji se nije stidio ni suhe analitičke dokumentarističke fotografije spomenika, što je bilo pitanje njegova profesionalnog duga (Nino Vranić radi u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu). Ali divljenje izaziva autentičnost gledanja, kultivirana i senzibilna srođenost s motivom, umjetnička interpretacija koja otkriva pjesnika najvišeg ranga i pjesnika dubokih spoznaja. O ovom umjetniku i na ovom mjestu mi besjedimo.

Ne ulazimo u same početke djelovanja koje prati uvijek sukob fotografski konkretnog i imaginativnog, činjeničnog i stvaralačkog. Ali još nam je u oku rasploštena i obješena »Hobotnica« (kakvu nijedna kamera nije uhvatila i koja mu je donijela zlatno odličje — jedno od mnogih koja nisu zatrovala skromnost ovog umjetnika) s koje se, u nekom dramatičnom i naturalističkom smislu, cijedio skliški pot i sluz što se zrcalila i odsijevala po rubovima. Put nas je dalje vodio preko nadrealističkih rekvizitarija visećih rukavica i slomljenih ruku lutke. Nije prešutio ni oporu ozbiljnost lica suvremenika i u njihovim je očima pronalazio iskre prolaznog i neku monotonu besciljnost okićenu egzistencijalnim spoznajama ništavila.

Portreti

Želimo izbjeći konvenciju ushita, ali nam je, govoreći o portretima Nine Vranića, boraviti u njezinoj nezahvalnoj blizini. I ovdje nas čekaju sprudovi lagodnog određenja tobožnjih lica »koji otkrivaju dušu« ili čovjekov »karakter« kao da je lice čovjekovo samo maska u predstavi dobre i zle Duše. Portreti

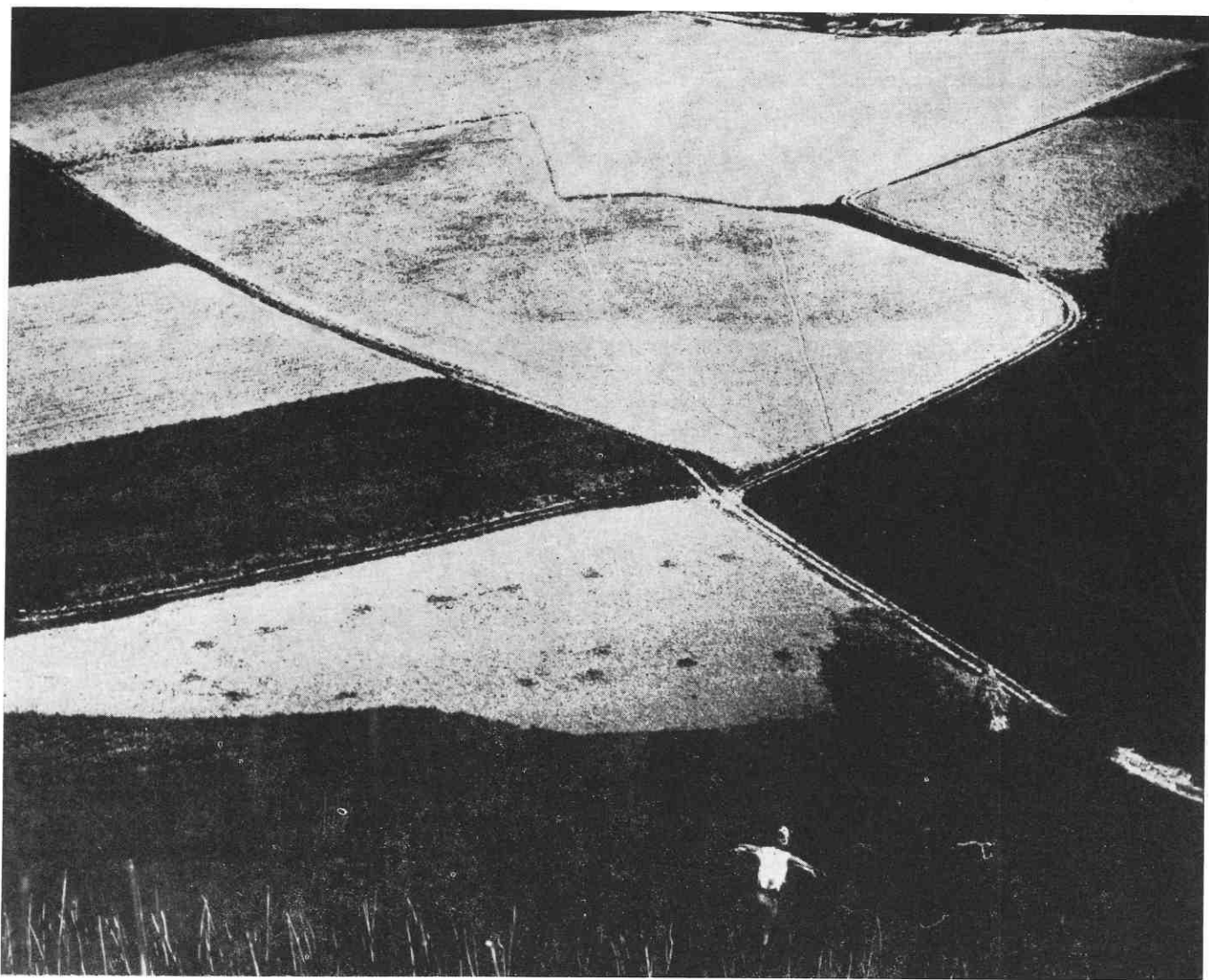
Nine Vranića nosili su dvostruku istinu: duše koliko i lica. Nisu to uvijek čela otežana mislima o životnim nevoljama što smućuju duh i muče tijelo, već otvoreni, jednostavni i asketski čisti pogledi u lica i njihov reljef, u njihovu konfiguraciju, u njihove duplje i u njihove sjene. To su bili od onih primjera umjetnosti u kojih je »vanjska« i »unutrašnja« istina jedna te ista. Do dubine (»koja je uvijek nova«) vodio je put preko lica, i nikakve estetičke nijanse nisu mogle dovesti pouzdano tom cilju.

Pejzaž

Slivaju se svjetla i sjene niz zagorske brege dok široke sjene plandaju u podnožju njiva. Nisu to

cvjetne livade i scenografija neke osuvremenjene predodžbe »Romana o ruži«, već obična teška brazda koju razdvaja plug i težački znoj. U njihovim međama teče prolivena krv kmeta i voda kišnica. Ona je gruba, asketski jednostavna i moćna. To je moral primijenjen na njivu. To ga odvađa od srodnika; osjećaj za istinu.

Svakako, istina je teška riječ. Primijenjena na njegov slučaj ne i preteška. Njegov smisao za istinu dan mu je usudom čovjeka zaljubljenog u baštinu u prirodu podjednako. Sve je u njegovim djelima na mjestima koja pripadaju činjenicama: brazda se spušta niz kosinu a nova se uspinje do samotne drvene kućice na vrhu. Jasno, dopuštena je i literarna asocijacija: Đalski kao i S. Kolar, Lj. Babić kao i E. Kovačević. To su pitanja životnog realizma mimo konvencija. I u tome je Vranićeva vrlina: biti realinom i ne podleći konvenciji.

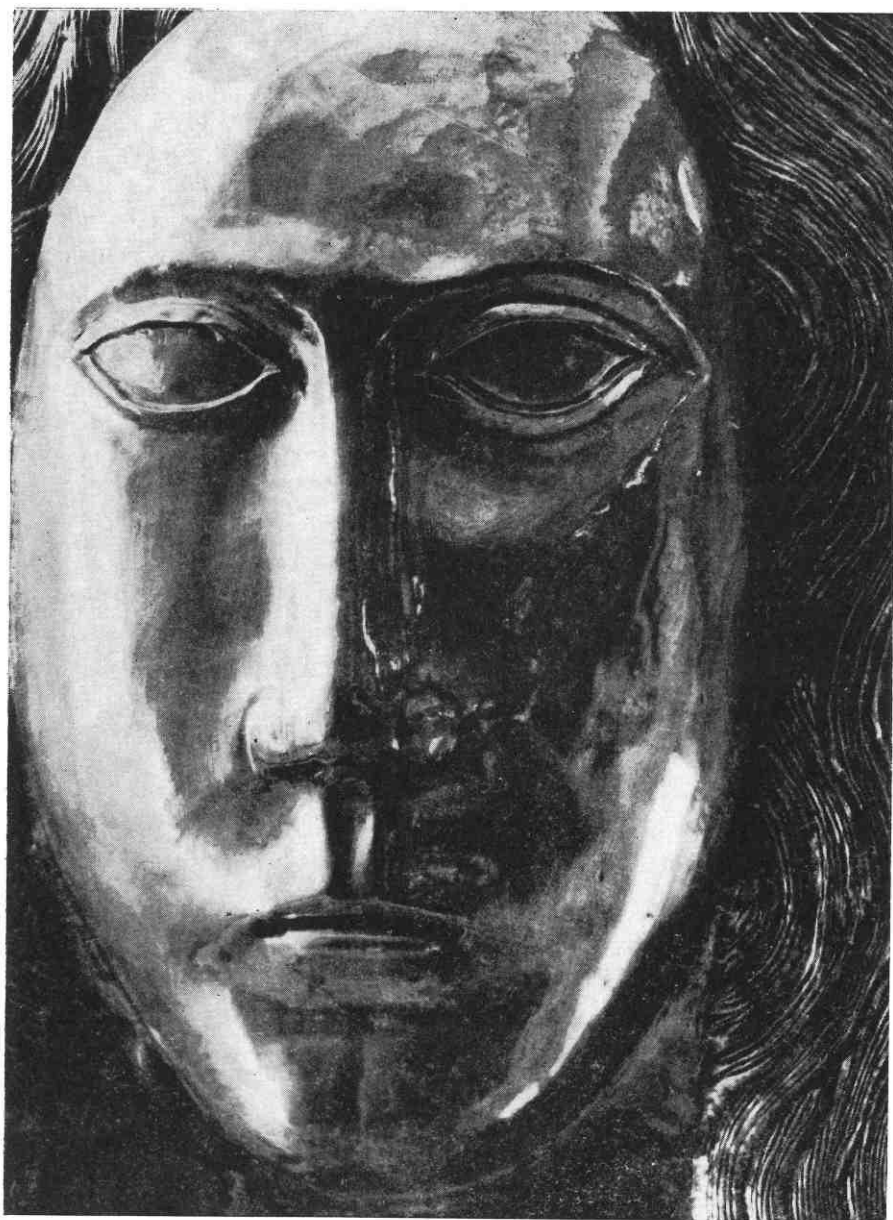

»Kako proučavanje prirode dovodi do rezultata koji se od te prirode potpuno razlikuju«, kaže Ch. Baudelaire ne objašnjavajući pobliže ciljeve »odvajanja«. U fotografiji Nina Vranića taj pomak nije plod nekog efekta ili tehničke egzibicije. Njegov je pristup težački ali i pomalo zagonetno doveden do granica između realnog i metafizičkog. Taj je irealni efekt postignut učinkom svjetla i sjene koji transformira činjenice tla u nove psihološke kvalitete. U toj fotografskoj arhitekturi njive moguće je da protrči seljački pas, horda Tahijeva i Gubčev opanak. Dostojanstvena tišina stvara od njive kulturno svetište, a bezglasni mir nije narušen nijednom nesmotrenošću ili suvišnim detaljem. Pretenzije na apsolutnost ovdje su najvidljivije, dok se geometrizam vizije nameće prizoru kao problem kompozicije — kao problem konstrukcije i kao skelet mišljenog.

cije — kao problem konstrukcije i kao skelet mišljenog.

To je čudesni preporod klasičnog viđenja pejzaža: epski a istodobno i lirski, realni i irealni. Taj optički rafinman ne isključuje literarnu i asocijativnu slojevitost pejzaža i to je teička nijansa njegove istinitosti.

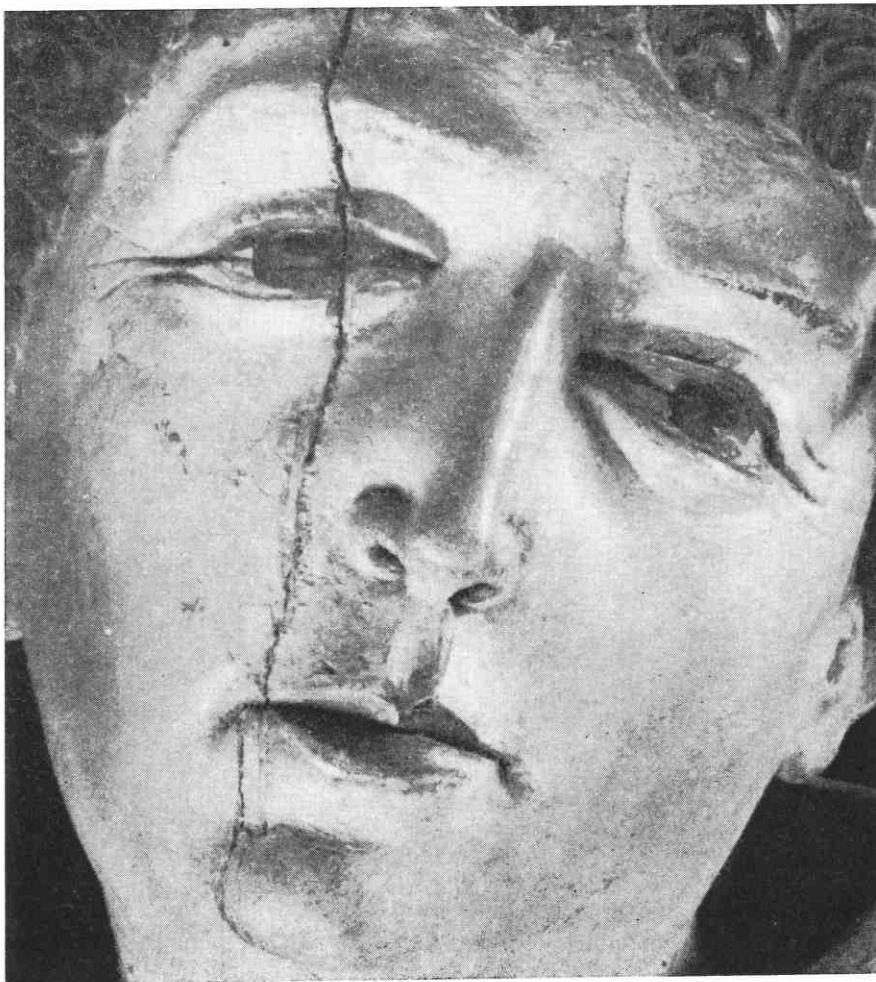
Ono što je slikarstvo postavilo sebi za cilj, tj. oslobođenje od deskriptivnog i empirijskog, postigla je (i to je naprosto nevjerojatno!) kamera Nina Vranića, a da je pri tom bila predestinirana i »osušena« kao i svaka fotografija na »objektivnost« i (topografsku) činjeničnu potpunost.

Lica (spomenici)

Ovdje naglašavamo: zanimalo ga je sve. Od sirovog i grubo obrađenog debela primitivnog umjetnika do visokih umjetničkih potvrda naše kulturne prošlosti. Od pućanina i bačvara iz Stubice do Ivana Duknovića ili Alešija u Trogiru. Od Sesevskog Kraljevca do Dubrovnika: od pučke umjetnosti do aristokratskih palača. Od illočkih kapitela, gotič-

kih i romaničkih artefakata, preko Ivana iz Križevaca, likova s pluteja sv. Nediljice u Zadru do minijatura Julija Klovića. Velike dimenzije njegovih radova otkrivale su novu interpretativnu mogućnost — prikriveni izraz i ekspresiju lica. Sve ono što je nemarom ruku i ravnodušnošću vremena nagriženo, progovorilo je. Uvećavanjem dimenzija brazde su lica postale jasnije, oštećenja alarmanija. Kamera je nastavljala svoje putešestvije po hrbatima usjeklina, po ulegnućima profila, zapi-

njući u dubinama upalih obraza ili osvjetljavajući jedre jabučice mladića, otkrivajući pejzaž i bogatstvo morfologije lica, koje je na tragu istine a ne ljepote. Ali oživljena lica bila su svakodnevna sa živim pogledima punim ciljanja. Ta nova dimenzija života (koja je otkrivena oštećenjima) zahvaljuje Ninu Vraniću svoje probuđeno lice. Snaga je njegova i u otkrivanju monumentalnog unutar modelacijski i fizički skromnog, unutar pučkog duha koji je inventivnošću i životom jednak gradskom. Bez estetičkih ili intelektualističkih divljanja, bez problematičnih »mogućnosti« ili efektnosti, otkriva se zrcalno jasno jedan *duhovni topos predmeta i motiva* koji čini vidljivim i smisao njegova povijesnog života i trajanja. A hendikep nepotpunosti oštećenih spomenika Nino Vranić je pretvorio u prednost. Koliko je ekspresivne dramatske sugestivnosti u raspolovljenom licu sv. Ivana, životne grubosti u iloškim kapitelima ili nježne i obzirne

suptilnosti u mladolikom Ivanu iz Križevaca! Jer sve dimenzije i posljedice jedne umjetničke volje teško je predvidjeti. To opet ne znači volju Boga-slučaja već naprotiv podrazumijeva *volju tvorca* u kojoj je *slučaj sužen* na mjeru koja tek pridonosi ili oduzima.

Onaj tko traga za neobičnim, tko kreće u pohod na senzacije, što zaskače i proročanski navješćuje mjesta objave velikih kurioziteta, može se lako vratiti neobavljena posla i praznih ruku. Onaj tko krene bez velikog apetita, oboružan samo željom, vraća se bogat. Govorimo o skromnosti Nina Vranića — umjetnika koji je odbijao trivijalnosti očiglednog ili iznuđenu ekspresiju nepostojećeg. Lako je biti zanimljiv snimajući bogalje ili kraste gubavaca, tužne učinke bolesti, egzotične pejzaže fizionomija. Lako je kod čovjeka kojemu je bolest iznakažila lice ostvariti ekspresiju ili od mladenačkih

uvojaka i cvijeta ispisati poetski i nježni cvijet mladosti. Ali treba zateći stvari u njihovoj *naravnoj dimenziji*, pridati im značaj koji je *oružje volje*, a ne potrage za nepostojećim. Pun duboke iskrenosti i brižnosti za sadržaj Nino Vranić potvrđuje se kao umjetnik mjere — umjetnik koji njeguje i objektivni i čulan odnos spram prizora, putem *načela običnog* što otvara psihološki prostor moćnih sugestija. Ali ta običnost i objektivnost nije u tragu točnosti, već intelekta koji je prokinuo u svijet i učinio ga vidljivim. Jer odabrati znači biti nužno subjektivan: znači i volju i ljubav za prigrljeni i zaustavljeni trenutak. To znači i odabrati dio svijeta koji se u međuvremenu već promijenio. Nema objektivnosti. Čak i dokumentaristička fotografija gaji iluziju istine a zapravo predstavlja objektivističku utopiju jedne egzistencije ekspresije.

Vranićev je pristup samozatajan (S. Sontag bi rekla defenzivan) i nenametljiv, a istodobno i netrpeljiv spram svih teatralnih objava. To je čist i jasan jezik lišen eksperimentiranja, »estetiziranja« i moraliziranja, oslobođen svih katarzi i šokova tzv. »suvremenog senzibiliteta«. Njegovi se plodovi mogu pripisati darovitosti ali i sposobnosti da *pronađe* skrovito i da *vidi* gledano. Uostalom, on bi bib-

lijskim riječima mogao reći: »tko ima uši neka čuje, tko ima oči neka vidi«.

Ornamentika, tekstura drvenih tkiva, arhitektura, portreti i njive, govori o jednakovrijednosti motiva — o idealnom jedinstvu svih pojava i o njihovoj primarnoj jednostavnosti. Njegova je snaga u otkrivanju monumentalnog unutar modelacijski i fizički skromnog. Temeljnost, duhovna i optička bistрина, emotivno suučesništvo s viđenim plodne su premise njegove optike. Oživljena lica, pogledi puni ciljanja, gesta puna značenja, fino emaniranje smisla svakog fragmenta, predstavljaju daljnje konsekvence njegove dosljednosti.

Analogije? Izdvojena i originalna pojava u umjetnosti fotografije u našem prostoru. Možda Gattin. Ali Gattinov je pogled uvijek upravljen k lijepom, reprezentativnom — Ninov prema pučkom, intimnijem. Gattin je vrli estetičar, Nino čestiti pučanin; prvi je gladan Ljepote, drugi žedan Istine. Prvi je rado viđen na dvoru odličnika, drugi za grubim seljačkim stolom.

I na kraju, govoriti o ovom umjetniku znači doista utvrditi skromnost. Nikada na razglasu ali uvijek na dobrom glasu.